

رابطه ی بین مسئولیت اجتماعی شرکت و عدم قطعیت اطلاعات سود

سید حسین عرفان فر

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد دبی، دانشگاه آزاد اسلامی، دبی، امارات متحده عربی

Dr.erfanfar@iau.ac.ir

چکیده:

در سال های اخیر، شفافیت اطلاعات مالی و مسئولیت اجتماعی شرکت ها به عنوان دو عامل مهم در ارتقای اعتماد سرمایه گذاران و کارایی بازارهای سرمایه مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته اند. عدم قطعیت اطلاعات سود می تواند بیانگر کیفیت پایین تر گزارشگری مالی و افزایش ریسک اطلاعاتی برای استفاده کنندگان صورت های مالی باشد. از این رو، پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین عدم قطعیت اطلاعات سود و مسئولیت اجتماعی در شرکت ها می پردازد تا روشن سازد که آیا فعالیت های مسئولیت اجتماعی می توانند با کاهش ابهام اطلاعاتی و بهبود شفافیت گزارشگری مالی همراه باشند یا خیر. نمونه آماری پژوهش متشکل از ۱۲۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۳ است و بر اساس مدل رگرسیونی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته های پژوهش نشان می دهد که بین مسئولیت اجتماعی در شرکت ها و عدم قطعیت اطلاعات سود ارتباط منفی و معنی داری وجود دارد. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که افزایش سطح مسئولیت اجتماعی شرکت ها می تواند به عنوان سازوکاری مؤثر در کاهش ریسک اطلاعاتی و ارتقای کیفیت سود عمل کند. این یافته ها نشان می دهد که شرکت های متعهد به مسئولیت های اجتماعی، از شفافیت اطلاعاتی بالاتری برخوردار بوده و تمایل کمتری به ارائه اطلاعات سود مبهم دارند. در مجموع، نتایج پژوهش حاضر می تواند برای مدیران، سرمایه گذاران و نهادهای ناظر بازار سرمایه در جهت بهبود رویه های گزارشگری مالی و پایداری شرکت ها مفید واقع شود.

کلمات کلیدی: مسئولیت اجتماعی شرکت، عدم قطعیت اطلاعات سود، ریسک اطلاعاتی

مقدمه

در سال های اخیر، علاقه فزاینده ی ذی نفعان مختلف - از جمله کارکنان، مشتریان، سرمایه گذاران، تأمین کنندگان و نهادهای دولتی به مقوله ی مسئولیت اجتماعی شرکت ها سبب شده است که بسیاری از بنگاه ها در جهت افزایش سطح افشای اطلاعات اجتماعی و محیط زیستی خود حرکت کنند. این افشای اطلاعات در پاسخ به انتظارات ذی نفعان طراحی شده و می تواند منافی چون بهبود شهرت سازمانی، ارتقای اعتماد عمومی و افزایش وفاداری سرمایه گذاران را در پی داشته باشد. با این حال، انگیزه های واقعی پشت ابتکارات مسئولیت اجتماعی شرکت ها هنوز محل مناقشه است؛ به گونه ای که دو دیدگاه اصلی در ادبیات قابل تشخیص است (دنگ و همکاران، ۲۰۲۱).

از یک سو، طرفداران این حوزه معتقدند که افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی منجر به افزایش شفافیت گزارشگری مالی و ارائه تصویری قابل اعتماد از تعهد اخلاقی سازمان می شود (کیم و همکاران، ۲۰۱۲؛ ال محرگ و همکاران، ۲۰۱۸). بر اساس این دیدگاه، ارتقای شفافیت اجتماعی می تواند کیفیت کلی اطلاعات مالی را بهبود دهد و اعتماد طرف های ذی نفع را تقویت نماید. در مقابل، منتقدان بیان کرده اند که افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی ممکن است به عنوان ابزاری برای تثبیت ظاهر یا پنهان سازی ضعف های مدیریتی عمل کند؛ به نحوی که مدیران بتوانند رفتارهای فرصت طلبانه ی خود در گزارشگری مالی را پوشش دهند (پری و همکاران، ۲۰۰۸). در نتیجه، برخی از شرکت ها ممکن است از گزارشگری مسئولیت اجتماعی برای مخفی نمودن مشکلات بنیادی عملکرد خود استفاده کنند و این امر موجب افزایش عدم قطعیت اطلاعات سود گردد، به گونه ای که سود گزارش شده دیگر انعکاس دهنده ی واقعیت اقتصادی شرکت نباشد. اگرچه مطالعات متعددی به بررسی رابطه ی بین مسئولیت اجتماعی و کیفیت سود پرداخته اند، نتایج حاصل همچنان متناقض اند. افزون بر آن، بخش عمده ای از این تحقیقات بر نمونه های کشورهای توسعه یافته تمرکز داشته و شناخت کافی از نحوه ی بروز این رابطه در اقتصادهای در حال توسعه وجود ندارد (نگوین و همکاران^۱، ۲۰۲۴).

بهاته چاریا و همکاران در سال ۲۰۰۳ بیان می کنند که عدم قطعیت اطلاعات سود زمانی رخ می دهد که سود گزارش شده نتواند عملکرد واقعی شرکت را منعکس کند و در نتیجه تصمیم های اقتصادی مبتنی بر چنین اطلاعاتی با خطای زیادی روبه رو می شوند. پیکور (۲۰۰۴) نیز اظهار می دارد که کیفیت پایین گزارشگری مالی از عوامل اصلی افزایش عدم قطعیت اطلاعات سود است. افزون بر این، نظریه ی اطلاعات نامتقارن (دایموند و ورکیا، ۱۹۹۱) توضیح می دهد که با افزایش فاصله ی اطلاعاتی میان مدیران و ذی نفعان خارجی، درجه ی عدم قطعیت اطلاعات سود نیز بیشتر می شود.

مطالعات فرانسیس و همکاران (۲۰۰۴) و بهاته چاریا، دائوک و ولکر (۲۰۰۳) نشان داده اند که عدم قطعیت اطلاعات سود معمولاً ناشی از انتخاب های حسابداری اختیاری، برآوردهای ذهنی مدیریت و ناپایداری در شناخت درآمد هاست. همچنین چن، جیانگ و وانگ (۲۰۱۵) بیان کرده اند که شرکت هایی با ساختار مالکیت پراکنده، سطح بالاتری از عدم قطعیت اطلاعات سود دارند؛ زیرا ضعف نظارت حاکمیتی فرصت مدیریت سود را افزایش می دهد. لی (۲۰۰۸) و لی و یون (۲۰۲۱) نیز یافته اند که خوانایی پایین گزارش های مالی و کیفیت پایین افشا، سبب افزایش عدم اطمینان سرمایه گذاران نسبت به سودهای گزارش شده می شود. از این رو، می توان گفت که عدم قطعیت اطلاعات سود یکی از مؤلفه های اساسی ریسک اطلاعاتی در بازارهای سرمایه است. از دیدگاه رفتاری، عدم قطعیت اطلاعات سود مفهومی نزدیک به مدیریت سود دارد؛ زیرا مدیران از طریق تعدیل اقلام تعهدی، برآورد ذخایر و زمان بندی شناخت درآمد، سود گزارش شده را از عملکرد واقعی شرکت منحرف می کنند (کونگ و همکاران^۲، ۲۰۲۳).

مطالعات جدید نگرانی های بیشتری درباره ی ارتباط بین مسئولیت اجتماعی و کیفیت اطلاعات مالی مطرح کرده اند. از یک سو، طبق نظریه ی سیگنال دهی، مسئولیت اجتماعی شرکت ها سبب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و در نتیجه کاهش عدم قطعیت اطلاعات سود می شود (براون و همکاران، ۲۰۰۴). گری (۲۰۰۷) نشان داد که شرکت هایی با سطح فعالیت اجتماعی بالاتر تمایل کمتری به دستکاری سود دارند. همچنین کیم و همکاران (۲۰۱۲) گزارش کردند که شرکت های آمریکایی با افشای گسترده تر مسئولیت

¹ Nguyen et al² Khuon et al

اجتماعی، کیفیت سود بالاتر و عدم قطعیت اطلاعات کمتری دارند. در همین راستا، گائو و ژانگ^۳ (۲۰۱۵) نیز دریافتند که مسئولیت اجتماعی موجب کاهش نوسان سود و افزایش قابلیت پیش بینی آن می شود. علاوه بر این، ترن و همکاران^۴ (۲۰۲۲) بیان کرده اند که شرکت های فعال در حوزه ی اجتماعی معمولاً سود هموارتر و باثبات تری ارائه می کنند که این امر نشانه ی اعتماد بازار به پایداری عملکرد آنان است. در مقابل، برخی پژوهش ها مانند مطالعات مک ویلیامز و همکاران (۲۰۰۶) و پری و همکاران (۲۰۰۸) تأکید کرده اند که شرکت ها ممکن است گزارشگری مسئولیت اجتماعی را به عنوان پوششی برای رفتارهای فرصت طلبانه ی مدیریت سود و افزایش عدم قطعیت اطلاعات مالی به کار گیرند. همینگوی و مک لاگان (۲۰۰۴) نیز بیان می کنند که منافع شخصی مدیران گاه محرک اصلی برنامه های مسئولیت اجتماعی است و این رفتار می تواند ارزیابی صحیح عملکرد واقعی شرکت را مخدوش سازد. چوی و همکاران^۵ (۲۰۱۳) نیز نشان می دهند که مدیران شرکت هایی که درگیر دستکاری سود هستند، با انتشار گزارش های گسترده ی مسئولیت اجتماعی سعی می کنند سطح عدم قطعیت اطلاعات سود را پنهان نمایند (نگوین و همکاران، ۲۰۲۴). بر اساس مباحث فوق، این پژوهش درصدد بررسی رابطه ی بین عدم قطعیت اطلاعات سود و مسئولیت اجتماعی شرکت ها در بورس اوراق بهادار تهران است. بنابراین پرسش اصلی تحقیق چنین مطرح می شود:

آیا بین سطح عدم قطعیت اطلاعات سود و میزان مسئولیت اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه ای معنادار وجود دارد؟

مبانی نظری

۱. عدم قطعیت اطلاعات سود

در سال های اخیر، مفهوم عدم قطعیت اطلاعات سود به یکی از محورهای اصلی پژوهش های حسابداری مالی تبدیل شده است. این مفهوم نشان دهنده ی وضعیتی است که در آن سود گزارش شده نمی تواند عملکرد واقعی شرکت را به طور دقیق منعکس کند و در نتیجه تصمیم های اقتصادی ذی نفعان با ریسک و خطا مواجه می شود. پژوهش «ژانگ و همکاران (۲۰۲۴)» بیان می کند که افزایش برآوردهای ذهنی و اقلام تعهدی غیرعادی از مهم ترین عوامل بروز عدم قطعیت سود است.

فرانسیس و همکاران (۲۰۲۵) نیز تأکید می کنند که عدم قطعیت سود شکل نوینی از ریسک اطلاعاتی است که مستقیماً بر شکل گیری قیمت سهام و هزینه ی سرمایه اثر می گذارد. آن ها نشان دادند که شرکت هایی با کیفیت پایین افشا، معمولاً نوسان بیشتری در سود و واکنش منفی تر سرمایه گذاران دارند.

مطابق با نظریه ی اطلاعات نامتقارن ورچیا و دیاموند (۱۹۹۱)، شکاف دانشی میان مدیران و سرمایه گذاران بیرونی سبب شکل گیری عدم قطعیت اطلاعات سود می شود. در محیط های اقتصادی ای که شفافیت گزارشگری محدود است، سرمایه گذاران برای تخمین سود واقعی شرکت با مشکل مواجه اند. پژوهش لو و لی (۲۰۲۳) نشان داد هرچه فاصله ی اطلاعاتی بیشتر باشد، واکنش بازار به سودهای اعلام شده ضعیف تر و بی ثبات تر می شود.

³ Gao et al

⁴ Tran et al

⁵ Choi et al

از منظر نظریه نمایندگی، تضاد منافع میان مدیران و مالکان انگیزه‌هایی برای دستکاری سود ایجاد می‌کند. چن و وانگ (۲۰۲۴) با داده‌های شرکت‌های چینی نشان دادند که مدیرانی که تحت فشار اهداف کوتاه‌مدت هستند، سطح بالاتری از اقلام تعهدی غیرعادی را به کار می‌برند که نتیجه‌ی آن افزایش عدم قطعیت اطلاعات سود است.

عوامل متعددی بر این عدم قطعیت اثرگذارند، از جمله کیفیت حسابرسی، پایداری جریان‌های نقدی، محیط نظارتی و کیفیت حاکمیت شرکتی. یانگ و لیانگ (۲۰۲۳) گزارش کردند که حضور حسابررس مستقل با شهرت بالا می‌تواند تا ۳۰٪ از عدم قطعیت سود را کاهش دهد، زیرا افشاگرانه‌تر عمل می‌کند و رفتارهای فرصت‌طلبانه را شناسایی می‌نماید.

در مطالعه‌ی وو و همکاران (۲۰۲۵) نیز مشخص شد که شرکت‌هایی با افشای جامع‌تر درباره‌ی ریسک‌های مالی و برآوردهای حسابداری، از دید سرمایه‌گذاران ریسک اطلاعاتی پایین‌تری دارند و نوسان سودشان نیز کمتر است. بنابراین، شفافیت مالی به عنوان مؤلفه‌ی کلیدی در کاهش عدم قطعیت اطلاعات سود شناخته می‌شود.

در محیط‌های نوین دیجیتال، بعد جدیدی از این مفهوم مطرح شده است؛ پژوهش لیو و ژو (۲۰۲۵) نشان داد افزایش استفاده از هوش مصنوعی در گزارشگری مالی به کاهش خطاهای پیش‌بینی سود و کاهش عدم قطعیت اطلاعاتی منجر شده است، زیرا الگوریتم‌ها بر اساس داده‌های واقعی و بدون سوگیری انسانی تصمیم‌سازی می‌کنند.

در مقابل، اندرسون و همکاران (۲۰۲۳) استدلال کردند که پیچیدگی بیش از حد مدل‌های اندازه‌گیری حسابداری مبتنی بر IT گاهی باعث گسترش عدم قطعیت اطلاعاتی می‌شود، به‌ویژه در شرکت‌هایی که توان کنترل داده‌های خود را ندارند.

در جمع‌بندی یافته‌ها، می‌توان گفت عدم قطعیت اطلاعات سود حاصل برهم‌کنش میان عوامل رفتاری مدیران، ساختار حاکمیت شرکتی، کیفیت افشا و فناوری گزارشگری مالی است. گرایش پژوهش‌های جدید (۲۰۲۳ تا ۲۰۲۵) به تحلیل این پدیده در بستر داده‌های ESG و مسئولیت اجتماعی است، زیرا رفتارهای اخلاقی و سطح شفافیت محیطی شرکت‌ها نقش تعدیل‌کننده در این رابطه دارند.

۲. مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها (CSR)

مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به‌عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی پایداری و اخلاق در کسب‌وکار، طی سال‌های اخیر به کانون توجه جدی پژوهش‌های مالی و حسابداری تبدیل شده است. این مفهوم نه‌تنها تعهد شرکت به منافع اجتماعی، بلکه نشانه‌ی کیفیت حاکمیت و شفافیت مدیریت آن است. پژوهش سائو و مینگ (۲۰۲۴) در نشان داد که سطح بالاتر مسئولیت اجتماعی، اعتماد سرمایه‌گذاران را افزایش و هزینه‌ی سرمایه را کاهش می‌دهد.

بر اساس نظریه مشروعیت ساچمن^۶ (۱۹۹۵)، شرکت‌ها برای حفظ پذیرش اجتماعی، اقدام به افشای برنامه‌های مسئولیت اجتماعی می‌کنند تا نشان دهند رفتارشان با ارزش‌های جامعه همسو است. این موضوع در گزارش چوی و پارک (۲۰۲۳) درباره‌ی شرکت‌های آسیایی تأیید شد؛ آن‌ها دریافتند که افشای CSR راهی مؤثر برای حفظ وجهه و کاهش نظارت منفی قانونی است.

⁶ Suchman

از منظر نظریه ذی نفعان فریمن^۷ (۱۹۸۴)، شرکت در قبال همه‌ی گروه‌های اثرگذار ازجمله مشتریان، کارکنان، دولت، و جامعه مسئول است. پژوهش یانگ و همکاران (۲۰۲۵) با تحلیل ۴۰۰ شرکت اروپایی نشان داد که تمرکز بر منافع متوازن ذی نفعان رابطه‌ی مثبت پایدار با ارزش بازار شرکت دارد.

در مطالعه‌ی کیم و لی (۲۰۲۴) مشخص شد که مسئولیت اجتماعی با بهبود سیستم‌های کنترل داخلی و افشای ریسک‌ها موجب افزایش اعتماد حسابرس و در نتیجه کاهش ریسک اعتبار حسابرسی می‌شود.

پژوهش‌های جدید همچنین بر ارتباط CSR با کیفیت سود تمرکز کرده‌اند. وو و ژانگ (۲۰۲۳) گزارش کردند که شرکت‌های دارای نمره‌ی بالای CSR، سطح پایین‌تری از اقلام تعهدی اختیاری دارند که نشان‌دهنده‌ی شفافیت و کاهش عدم قطعیت اطلاعات سود است.

در مقابل، پژوهش ترن و همکاران (۲۰۲۵) هشدار داد که در برخی مواقع شرکت‌ها از CSR برای پوشاندن رفتارهای فرصت‌طلبانه‌ی مدیران استفاده می‌کنند. به‌ویژه زمانی که گزارش‌ها فاقد عمق محتوایی و مبتنی بر تبلیغ هستند، CSR نه تنها کیفیت سود را بهبود نمی‌دهد بلکه موجب ابهام بیشتر اطلاعاتی می‌شود.

مطالعه‌ی ژیانو و هوانگ (۲۰۲۴) نیز نشان داد که شرکت‌های دارای گزارشگری پایداری قوی‌تر تمایل کمتری به تجدید ارائه‌ی صورت‌های مالی دارند، که نشانگر نقش مثبت CSR در کاهش ریسک گزارشگری است.

به لحاظ کارکرد سازمانی، پنگ و ژو (۲۰۲۵) بیان کردند که پیاده‌سازی مسئولیت اجتماعی مؤثر منجر به افزایش کارایی عملیاتی، بهبود نوآوری و ارتقای وفاداری کارکنان می‌شود، همه‌ی این عوامل نهایتاً کیفیت عملکرد مالی و اطلاعاتی شرکت را افزایش می‌دهد. در چارچوب‌های جدید بین‌المللی، مانند ابتکار گزارشگری جهانی^۸ و استانداردهای افشای پایداری^۹، تأکید شده است که CSR باید به صورت یکپارچه با گزارشگری مالی افشا گردد، نه به صورت ضمیمه‌ی جداگانه؛ این رویکرد سبب افزایش قابلیت اعتماد سود و کاهش عدم قطعیت اطلاعات مالی می‌شود.

در نهایت، دیدگاه‌های تلفیقی اخیر مانند مطالعه‌ی شی و لیانگ (۲۰۲۵)، تأکید دارند که مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها نقش دوگانه‌ای ایفا می‌کند: از یک سو به بهبود شفافیت و کاهش عدم قطعیت سود کمک می‌کند، و از سوی دیگر اگر به صورت صوری یا تحمیلی اجرا شود، می‌تواند موجب انحراف در ارزیابی واقعی عملکرد اقتصادی گردد. از این رو، سنجش کیفیت واقعی CSR (نه صرفاً گزارش‌های کمی) برای تحلیل اثر آن بر متغیرهای مالی، شرط اعتبار نتایج است.

پیشینه تحقیق

پیشینه‌ی پژوهش‌های خارجی

نگوین و همکاران (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای به واکاوی تعامل میان عدم قطعیت اطلاعات سود و مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان‌دهنده وجود رابطه مثبت میان عدم شفافیت سود و سطح افشای مسئولیت اجتماعی است. بر اساس تحلیل‌های مقطعی این پژوهش، مدیران تمایل دارند رفتارهای فرصت‌طلبانه خود را در پوشش افشای گسترده اطلاعات مربوط به

⁷ Freeman

⁸ Global Reporting Initiative (GRI 2025)

⁹ Sustainability Disclosure Standards (IFRS 2024)

مسئولیت اجتماعی پنهان سازند. علاوه بر این، شواهد تحقیق حاکی از آن است شرکت هایی که به طور همزمان دارای عدم قطعیت بالای اطلاعات سود و افشای پایداری گسترده هستند، در بلندمدت با افت عملکرد مواجه می شوند.

دیسانیاک و همکاران (۲۰۲۳) به بررسی این موضوع پرداختند که آیا مدیران از افشای مسئولیت اجتماعی (CSR) به عنوان ابزاری برای سرکوب یا پنهان سازی مدیریت سود استفاده می کنند یا خیر. نتایج پژوهش آن ها نشان داد که برخی شرکت ها از افشای مسئولیت اجتماعی به عنوان یک استراتژی تثبیت کننده جهت سرپوش گذاشتن بر رفتارهای فرصت طلبانه مدیریتی بهره می گیرند. با این حال، یافته ها تأکید می کند که مکانیسم های نظارتی حاکمیت شرکتی می توانند به طور مؤثری این گونه رفتارهای سوء و استفاده ابزاری از مسئولیت اجتماعی را محدود کرده و شفافیت گزارشگری را ارتقا بخشند.

لیو و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی تحت عنوان «اثر عملکرد زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) بر بازار سهام طی دوران پاندمی کووید-۱۹»، شواهدی را از بازار سرمایه ژاپن ارائه کردند. نتایج این مطالعه نشان داد که معیارهای ESG نقش کلیدی در ارتقای رشد اقتصادی پایدار و مسئولیت پذیری شرکت ها ایفا می کنند. یافته های تجربی این تحقیق مؤید رابطه مثبت میان عملکرد ESG و بازده سهام در دوره بحران اقتصادی است. همچنین، این پژوهش نشان داد که عملکرد مطلوب در حوزه های زیست محیطی و اجتماعی منجر به تقویت ثبات بازار سهام و افزایش نقدشوندگی در دوره های رکود می گردد؛ امری که ضرورت تدوین مقررات حمایتی برای پذیرش شیوه های ESG را دوجندان می کند.

پیشینه ی پژوهش های داخلی

حسن زاده و همکاران (۱۴۰۳) در تحقیقی به بررسی نقش تعدیل گر کیفیت حسابرسی بر رابطه میان افشای مسئولیت های حاکمیتی، اجتماعی و زیست محیطی (ESG) با سیاست سود سهام پرداختی پرداختند. نتایج حاصل از بررسی ۱۴۹ شرکت طی یک بازه ده ساله (۱۴۰۰-۱۳۹۱) با استفاده از روش داده های تابلویی نشان داد که افشای شاخص های ESG تأثیر مثبت و معناداری بر سطح پرداخت سود سهام دارد. همچنین یافته ها حاکی از آن است که کیفیت حسابرسی به عنوان یک عامل نظارتی، پیوند میان افشای پایداری و سیاست های توزیع سود را به طور معناداری تحت تأثیر قرار می دهد.

کزازی گودرزی و فرهاد توسکی (۱۴۰۲)، به بررسی تأثیر رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت بر مدیریت سود واقعی و اقلام تعهدی اختیاری و همچنین بررسی نقش تعدیلی مدیریت سود بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت با ارزش شرکت پرداختند. براساس نتایج به دست آمده فرضیه اول تایید شده اما فرضیه دوم تایید نشده است. نتایج فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت به طور مثبت با مدیریت سود مرتبط است، تایید شده است، اما نتایج فرضیه دوم پژوهش مبنی بر مشارکت در مسئولیت اجتماعی شرکت ها و مدیریت سود، ارزشهای شرکت را کاهش می دهند، تایید نشده است.

رضایی و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعه ای تحلیلی به تبیین اهمیت افشای شاخص های زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) در سازمان ها پرداختند. بر اساس یافته های این پژوهش، افشای ESG نه تنها به درک بهتر ذی نفعان از عملکرد پایدار شرکت کمک می کند، بلکه موجب کاهش پیامدهای منفی فعالیت های سازمان بر جامعه و محیط زیست می شود. این تحقیق تأکید دارد که شفافیت در گزارشگری ESG ابزاری حیاتی برای سرمایه گذاران جهت شناسایی شرکت های با عملکرد پایدار و کاهش تقارن اطلاعاتی است و در نهایت به بهبود اعتماد عمومی و عملکرد بلندمدت سازمان منجر می شود.

روش تحقیق

تحقیق حاضر، از نظر نوع، همبستگی می باشد، یعنی وجود رابطه و همبستگی بین متغیرها از طریق رگرسیون، و روش شناسی پژوهش از نوع پس رویدادی (با استفاده از اطلاعات گذشته) می باشد. برای جمع آوری داده های مربوط به فرضیات پژوهش، به گروه شرکت های بیمه پذیرفته شده در بورس مراجعه خواهیم نمود و پس از استخراج اطلاعات مورد نیاز از طریق نرم افزار ره آورد نوین و

بانکهای اطلاعاتی سازمان بورس و سایت کدال و تجمیع داده ها در ستون های Excel به آزمون و تحلیل و تفسیر نتایج جهت تصمیم گیری در خصوص فرضیات پژوهش می پردازیم.

نمونه آماری این تحقیق شامل ۱۲۰ شرکت در طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۳ است.

فرضیه پژوهش

بین عدم قطعیت اطلاعات سود و مسئولیت اجتماعی شرکت رابطه معنی داری وجود دارد.

مدل و متغیرهای پژوهش:

مدل پژوهش:

فرضیه های تحقیق مطابق با مدل برگرفته از تحقیق نگوین و همکاران (۲۰۲۴) به شرح زیر برآورد میگردد:

$$EarningOpacity = \beta_0 + \beta_1 CRS_{it} + \beta_2 FS_{it} + \beta_3 Lev_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 GROWTH_{it} + \varepsilon_{it}$$

متغیرهای پژوهش:

متغیر وابسته:

عدم قطعیت اطلاعات سود (Earnings Opacity)

عدم قطعیت اطلاعات سود به وضعیتی اشاره دارد که در آن اطلاعات سود گزارش شده قادر نیست تصویر شفافی از عملکرد واقعی اقتصادی شرکت ارائه دهد. این وضعیت معمولاً زمانی ایجاد می شود که مدیران از اختیار خود در گزارشگری مالی برای اعمال قضاوت های حسابداری یا دستکاری اقلام تعهدی استفاده می کنند. در چنین شرایطی صورت های مالی ممکن است به گونه ای تهیه شوند که منافع مدیران را تأمین کرده و در نتیجه میزان شفافیت اطلاعاتی سود کاهش یابد. به همین دلیل، عدم قطعیت اطلاعات سود به عنوان یکی از شاخص های مهم در ارزیابی کیفیت گزارشگری مالی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است.

در این پژوهش، برای سنجش عدم قطعیت اطلاعات سود از شاخص اجتناب از زیان استفاده می شود. بر اساس دیدگاه برگرشتاها و دیشو (۱۹۹۷) و همچنین باتاچاری و همکاران (۲۰۰۳)، شرکت ها اغلب انگیزه دارند تا سود گزارش شده را به سطحی برسانند که از زیان جلوگیری کرده یا از آستانه های هدف سود عبور کنند. این رفتار می تواند از طریق مدیریت سود و دستکاری اقلام تعهدی انجام شود. در نتیجه، هنگامی که شرکت ها سودهای اندکی بالاتر از صفر گزارش می کنند، احتمال وجود مدیریت سود افزایش یافته و شفافیت اطلاعات سود کاهش می یابد. رفتار اجتناب از زیان معمولاً از طریق بررسی توزیع سود شرکت ها اندازه گیری می شود. در این روش، تعداد شرکت هایی که سود اندکی مثبت یا منفی دارند محاسبه می شود. به طور مشخص، شرکت هایی که نرخ بازده دارایی های آن ها در محدوده صفر تا یک درصد یا منفی یک درصد تا صفر قرار دارد، مورد بررسی قرار می گیرند. این شاخص می تواند نشان دهنده تمایل مدیران به اجتناب از گزارش زیان و در نتیجه افزایش عدم قطعیت اطلاعات سود باشد (نگوین و همکاران، ۲۰۲۴). علاوه بر این، عدم قطعیت اطلاعات سود در این پژوهش با استفاده از دو مؤلفه اصلی شامل سود تهاجمی و هموارسازی سود اندازه گیری می شود. سود تهاجمی نشان دهنده میزان استفاده مدیران از اقلام تعهدی برای تغییر سود گزارش شده است. بر اساس رویکرد ارائه شده توسط باتاچاری و همکاران (۲۰۰۳)، سود تهاجمی از طریق کل اقلام تعهدی اندازه گیری می شود (نگوین و همکاران، ۲۰۲۴). فرمول محاسبه کل اقلام تعهدی به صورت زیر است:

$$ACC_{it} = (\Delta CA_{it} - \Delta CL_{it} - \Delta CASH_{it} + \Delta STD_{it} + \Delta DEP_{it} + \Delta TP_{it}) / TA_{it} - 1$$

که در آن:

- ACC_{it} : کل اقلام تعهدی شرکت i در سال t
- ΔCA_{it} : تغییر در دارایی های جاری شرکت i در سال t
- ΔCL_{it} : تغییر در بدهی های جاری شرکت i در سال t
- $\Delta CASH_{it}$: تغییر در وجه نقد شرکت i در سال t
- ΔSTD_{it} : تغییر در بدهی کوتاه مدت و بخش جاری بدهی بلندمدت شرکت i در سال t
- ΔDEP_{it} : هزینه استهلاک شرکت i در سال t
- ΔTP_{it} : تغییر در سود قبل از مالیات شرکت i در سال t
- $TA_{it}-1$: کل دارایی های شرکت i در سال قبل

علاوه بر سود تهاجمی، یکی دیگر از شاخص های مهم برای سنجش عدم قطعیت اطلاعات سود، هموارسازی سود است. هموارسازی سود به تلاش مدیران برای کاهش نوسانات سود گزارش شده در طول زمان اشاره دارد تا تصویر باثبات تری از عملکرد شرکت ارائه شود. این رفتار معمولاً از طریق استفاده از اقلام تعهدی انجام می شود و می تواند منجر به کاهش شفافیت اطلاعات مالی گردد. در این پژوهش، هموارسازی سود بر اساس رابطه همبستگی بین تغییرات اقلام تعهدی و تغییرات جریان های نقدی عملیاتی اندازه گیری می شود (لوئز و همکاران، ۲۰۰۳). شاخص هموارسازی سود به صورت زیر محاسبه می شود:

$$PL_{it} = \rho [\Delta ACC, \Delta CFO]$$

که در آن:

- PL_{it} : شاخص هموارسازی سود شرکت i در سال t
- ΔACC_{it} : تغییر در اقلام تعهدی شرکت i در سال t
- ΔCFO_{it} : تغییر در جریان نقدی عملیاتی شرکت i در سال t
- ρ : ضریب همبستگی میان دو متغیر

به طور کلی، استفاده همزمان از شاخص های اجتناب از زیان، سود تهاجمی و هموارسازی سود امکان ارزیابی جامع تری از میزان عدم قطعیت اطلاعات سود در شرکت ها فراهم می کند و می تواند نشان دهد تا چه اندازه اطلاعات سود گزارش شده بازتاب دهنده عملکرد واقعی اقتصادی شرکت است.

متغیر مستقل:

مسئولیت اجتماعی (CRS)

این متغیر، با توجه به معیارهایی که مؤسسه آمریکایی معروف به KLD که هر ساله سازمانها را بر اساس معیارهای اجتماعی و زیست محیطی رتبه بندی می کند، اندازه گیری شده است (باچا و همکاران، ۲۰۲۰). مسئولیت پذیری اجتماعی در این پژوهش دارای چهار بعد می باشد، هر بعد آن دارای نقاط قوت و ضعف مخصوص به خود می باشد. با تفاضل نقاط قوت از نقاط ضعف مربوطه نمره آن بعد به دست می آید. در نهایت با جمع تمام ابعاد فوق یک نمره کلی برای مسئولیت پذیری اجتماعی به دست خواهد آمد. لازم به ذکر است که در صورت وجود هر نقطه ضعف یا نقطه قوت مربوطه، عدد یک و در صورت نبود آنها عدد صفر در نظر گرفته خواهد شد. اطلاعات در مورد مسئولیت پذیری اجتماعی از گزارش هیات مدیره قابل استخراج است.

مدل حاضر، مدل عینی و کمی معروفی است که تاکنون از طریق نهادهای رسمی در بسیاری از کشورها برای اندازه گیری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتی استفاده شده است. مدل به صورت زیر است (میشرا و همکاران، ۲۰۱۱):

$$CSR-S = CSR-COM-S + CSR-EMP-S + CSR-ENV-S + CSR-PRO-S$$

CSR-S = نمره مسئولیت پذیری اجتماعی

CSR-COM-S = نمره افشای مشارکت اجتماعی

CSR-EMP-S = نمره افشای روابط کارکنان

CSR-ENV-S = نمره افشای محیط زیست

و CSR-PRO-S = نمره افشای ویژگی محصولات

همانطور که در بالا نیز ذکر شد، برای محاسبه نمره مربوط به هر کدام از بعدها نیز از مدل زیر استفاده می شود:

بعد هر افشاء به مربوط نمره $\sum = \text{Concerns} - \text{Strengths}$

نمره افشای مشارکت اجتماعی از تفاضل نقاط قوت و نقاط ضعف خاص خود به صورت زیر محاسبه می شود:

$$CSR-COM-S = \sum \text{Strengths} - \sum \text{Concerns}$$

نمره افشای روابط کارکنان از تفاضل نقاط قوت و نقاط ضعف خاص خود به صورت زیر محاسبه می شود:

$$CSR-EMP-S = \sum \text{Strengths} - \sum \text{Concerns}$$

نمره افشای محیط زیست از تفاضل نقاط قوت و نقاط ضعف خاص خود به صورت زیر محاسبه می شود:

$$CSR-ENV-S = \sum \text{Strengths} - \sum \text{Concerns}$$

نمره افشای ویژگی محصولات از تفاضل نقاط قوت و نقاط ضعف خاص خود به صورت زیر محاسبه می شود:

$$CSR-PRO-S = \sum \text{Strengths} - \sum \text{Concerns}$$

متغیرهای کنترلی

FS: اندازه شرکت. برابر است با لگاریتم طبیعی کل داراییهای شرکت در پایان دوره مالی.

LEV: اهرم مالی: برابر است با نسبت کل بدهی به کل داراییها در پایان دوره مالی

ROA: نرخ بازده داراییها. برابر است با نسبت سود پس از کسر مالیات به کل داراییها در پایان دوره مالی

GROW: رشد فروش. برابر است با درآمد فروش دوره جاری منهای درآمد فروش دوره قبل تقسیم بر درآمد فروش دوره قبل.

یافته های پژوهش

آمار توصیفی مدل

به منظور شناخت بهتر ماهیت جامعه ای که در پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته است و آشنایی بیشتر با متغیرهای پژوهش قبل از تجزیه و تحلیل داده های آماری لازم است این داده ها توصیف شود. همچنین توصیف آماری داده ها گامی در جهت تشخیص الگوی حاکم بر آنها و پایه ای برای تبیین روابط بین متغیرهایی است که در پژوهش به کار می رود. بنابراین قبل از این که به آزمون فرضیه های پژوهش پرداخته شود متغیرهای پژوهش به صورت خلاصه در جدول شماره ۱ مورد بررسی قرار میگیرد. این جدول حاوی شاخصهایی برای توصیف متغیرهای تحقیق می باشد. این شاخص ها شامل شاخصهای مرکزی شاخصهای پراکندگی و شاخص های شکل توزیع است.

جدول (۱) آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	میانگین	میان	حداکثر	حداقل	انحراف معیار	جولگی	کشیدگی
EARNINGSOPACITY (عدم قطعیت اطلاعات سود)	-۰/۲۴۷	-۰/۷۴	۱	-۱	۰/۸۳۸	۰/۵۷۴	۱/۵۳۳
CSR (مسئولیت اجتماعی)	۱۰/۹۷	۱۱/۰۳۳	۱۷/۳۲	۴/۳۰	۱/۸۵	-۰/۰۰۴	۳/۹۱
FS (اندازه شرکت)	۱۵/۳۳	۱۵/۰۵۵	۲۰/۹۶	۱۱/۹۹	۱/۵۳	۱/۲۴۱۲	۴/۷۱
LEV (اهرم مالی)	۰/۵۱۵	۰/۵	۱/۸۲	۰/۰۶	۰/۲۲۱	۱/۲۵	۸/۷۶
ROA (نرخ بازده داراییها)	۰/۲۲	۰/۲۱	۳/۳۸	-۰/۵۸	۰/۲۲	۵/۱۴	۷۴/۰۵
GROW (رشد شرکت)	۰/۴۱	۰/۱۳۵	۱۷/۹۴	-۰/۹۰۹	۰/۹۳۲	۱۳/۷۱	۲۴/۹۳

ویژگی های توصیفی متغیرها در جدول شماره ۱ مشهود است. همچنین با توجه به اینکه تعداد مشاهدات بالای ۳۰ است میتوان نتیجه گرفت توزیع داده ها نرمال است.

آزمون مانایی متغیرهای پژوهش

در این پژوهش با توجه به آزمون لوین لین و چو مانایی متغیرهای پژوهش را مورد آزمون قرار میدهم. این آزمون برای بررسی ریشه واحد استفاده میگردد و در آن فرض میشود که پارامتر اتورگرسیو برای تمام واحدهای مقطعی یکسان است. بر اساس این آزمون در صورتی که متغیرهای پژوهش مانا نباشند، موجب بروز رگرسیون کاذب چه پیرامون داده های سری زمانی و چه پیرامون داده های ترکیبی می گردند. نتایج آزمون نشان میدهد که تمامی متغیرها پایا می باشند.

جدول (۲) نتایج آزمون مانایی متغیرهای تحقیق

متغیر	آماره آزمون	سطح احتمال آماره	نتیجه آزمون
EARNINGSOPACITY	-۲۰۸/۱۵	۰/۰۰۰	مانا در سطح
CSR	-۷۲/۸۴	۰/۰۰۰	مانا در سطح
FS	-۴۰/۰۸	۰/۰۰۰	مانا در سطح
LEV	-۲۹۲/۸۸	۰/۰۰۰	مانا در سطح
ROA	-۴۴۱/۲۱	۰/۰۰۰	مانا در سطح
GROW	-۱۷/۹۰	۰/۰۰۰	مانا در سطح

همانطور که جدول بالا نشان میدهد متغیرهای پژوهش در سطح ۹۵ درصد پایا میباشند. بنابراین می توان پارامترها را با درصد بسیار بالای اطمینان از صحت برآوردها مورد تحلیل قرار داد.

بررسی فرض همسانی واریانس

یکی از مفروضات معادله رگرسیون ثابت بودن واریانس جملات پسماند میباشد که به عنوان فرض همسانی واریانس شناخته میشود. در صورتیکه جملات پسماند واریانس ثابتی نداشته باشند گفته می شود. واریانس ناهمسانی وجود دارد جهت بررسی همسانی واریانس از آزمون بارتلت در داده های ترکیبی استفاده می شود.

جدول (۳) بررسی همسانی واریانس، آزمون وایت

شرح	آزمون همسانی واریانس		
	Value	P-value	ناهمسانی
مدل (۱)	۰/۱۸۵	۵/۴۵	ندارد

آزمون نرمال بودن جملات خطا مدل

نرمال بودن باقیمانده های مدل رگرسیونی یکی از فرض های رگرسیونی است که نشان دهنده اعتبار آزمون های رگرسیونی است. این فرض بیان می کند که توزیع آماری ۱۰ جمله خطا باید نرمال ۱۱ باشد. عدم برقراری این فرض می تواند ناشی از وجود داده های پرت ۱۲ باشد. در این تحقیق از آزمون جاک- برا، جهت بررسی نرمال بودن توزیع مقادیر خطا استفاده شده است. در این آزمون فرض صفر مبتنی بر نرمال بودن است که در صورت به دست آمدن احتمال تایید بیشتر از ۵ درصد، فرض صفر با احتمال ۹۵ درصد اطمینان تایید می شود. نتایج آزمون نرمال بودن جملات خطا در نمودار ۱ ارائه شده است.

جدول (۴) نتایج آزمون جاک- برا مقادیر خطا

شرح	شرح	آماره جاک-برا	سطح معنی داری
مدل (۱)	مقادیر باقیمانده (Residual)	۲۲/۲۵	۰/۰۲۱

عدم هم خطی متغیرهای مستقل

وقتی وابستگی خطی نزدیک بین متغیرهای مستقل وجود داشته باشد. گوییم مسئله چندهم خطی اتفاق افتاده است. متأسفانه در

10 statistical distribution

11 Normal

12 Outliers

بیشتر کارهای رگرسیونی متغیرهای مستقل متعامد نیستند و این مشکل جدی به نظر میرسد. در چنین موقعیتهایی متغیرهای مستقل دارای رابطه خطی کامل هستند و استنباطهای آماری می توانند همراه کننده یا توأم با خطا باشد.

تجزیه و تحلیل آزمون فرضیه

ابتدا آزمونهای تعیین نوع داده ها چاو و هاسمن انجام میشود و پس از تعیین نوع داده ها، اقدام به برآزش مدل رگرسیونی می نماییم. برای آزمون دادهها ابتدا باید تابلویی و با ترکیبی بودن داده ها را تشخیص دهیم برای اینکار از آزمون چاو استفاده می شود. اگر سطح معناداری آن کمتر از ۰۰۰۵ باشد داده ها پنل تابلویی هستند و در غیر این صورت پول (ترکیبی) هستند. در صورتیکه نتایج آزمون چاو نشان داد که داده ها تابلویی هستند با استفاده از آزمون ها سمن، تعیین می شود که آیا مدل با اثرات ثابت مناسب است یا مدل با اثرات تصادفی اگر سطح معناداری آن کمتر از ۰،۰۵ باشد. مدل با اثرات ثابت مناسب است و در غیر این صورت مدل با اثرات تصادفی استفاده خواهد شد.

جدول (۵) تعیین نوع داده ها برای مدلها

مدل	آماره	احتمال آماره	روش پذیرفته شده
۱	۳/۵۶	۰/۰۰۰	رویکرد دادههای ترکیبی (panel)
	۲۲/۰۱	۰/۰۰۰۰	اثرات ثابت (FE)

همان طور که در جدول مشاهده می شود سطح معناداری آزمون هاسمن کمتر از ۰،۰۵ بوده و لذا مدل با اثرات ثابت مناسب است.

آزمون فرضیه های پژوهش

جدول (۶) نتایج برآورد مدل رگرسیونی

متغیر	ضریب	t آماره	sig (سطح معنی داری)
C	-۸/۷۶	-۷/۵۳۲	۰/۰۰۰
CSR	-۰/۰۸۷	-۴/۹۳۰	۰/۰۰۰
FS	۰/۶۱۱	۷/۶۵	۰/۰۰۰
LEV	-۰/۰۵۵	-۰/۲۲۴	۰/۸۲۲
ROA	۰/۳۶۹	۱/۰۰۷	۰/۳۱۴
GROW	-۰/۰۸۸	-۴/۴۲۷	۰/۰۰۰
ضریب تعیین	R^2	۰/۸۴	F آماره ۱۵/۷۸
ضریب تعیین تعدیل شده	Adj- R^2	۰/۷۹	F معنی داری آماره ۰/۰۰۰
دوربین- واتسون	DW	۲/۱۶	

نتایج برآورد مدل رگرسیون نشان می دهد که ضریب متغیر مسئولیت اجتماعی شرکت (CSR) برابر با $(-0.087/0.00)$ و آماره t آن -۴/۹۳ است که با سطح معنی داری ۰.۰۰۰ کمتر از ۰.۰۵ قرار دارد. بنابراین، اثر مسئولیت اجتماعی شرکت بر عدم قطعیت اطلاعات سود منفی و معنادار است. به بیان دیگر، با افزایش سطح فعالیت ها و گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت، میزان عدم قطعیت اطلاعات سود کاهش می یابد؛ یعنی شرکت هایی که در حوزه های اجتماعی، زیست محیطی و حاکمیتی عملکرد بهتری دارند، اطلاعات مالی شفاف تر و قابل اتکاتری ارائه می کنند

از سوی دیگر، ضرایب سایر متغیرهای کنترلی نیز نتایج جالبی نشان می دهند: اندازه شرکت (FS) رابطه مثبت و معنی دار با عدم قطعیت اطلاعات سود دارد؛ شرکت های بزرگ تر به دلیل پیچیدگی بیشتر فعالیت ها ممکن است در معرض خطای اطلاعاتی بالاتری باشند.

اهرم مالی (LEV) و بازده دارایی (ROA) فاقد رابطه معنی دار با متغیر وابسته بوده اند. $(Sig > 0.05)$ رشد شرکت (GROW) با ضریب منفی و معنی دار، نشان می دهد شرکت های رشد محور معمولاً از سیاست های افشای شفاف تر استفاده می کنند تا اعتماد سرمایه گذاران را جلب کنند.

میزان ضریب تعیین تعدیل شده $(Adj-R^2 = 0.79)$ بیانگر قدرت توضیح دهنده گی بالای مدل، حدود ۷۹ درصد تغییرات عدم قطعیت اطلاعات سود توسط متغیرهای مستقل مدل توضیح داده می شود. همچنین آماره F برابر با ۱۵/۷۸ و سطح معنی داری ۰.۰۰۰ نشان دهنده معناداری کلی مدل رگرسیون است. مقدار دوربین-واتسون برابر با ۲/۱۶ نیز در محدوده نرمال قرار داشته و نبود خودهمبستگی جملات خطا را تأیید می کند.

نتیجه گیری و بحث

نتایج حاصل از آزمون های تجربی این پژوهش نشان می دهد که میان مسئولیت اجتماعی شرکت ها و عدم قطعیت اطلاعات سود رابطه ای معنادار و معکوس وجود دارد. به بیان دیگر، افزایش سطح فعالیت ها و افشای مسئولیت اجتماعی در شرکت ها با کاهش میزان عدم قطعیت اطلاعات سود همراه است. این یافته بیانگر آن است که شرکت هایی که در حوزه های اجتماعی، زیست محیطی و حاکمیتی عملکرد فعال تری دارند، معمولاً اطلاعات مالی شفاف تر و قابل اتکاتری ارائه می کنند و در نتیجه میزان ریسک اطلاعاتی مرتبط با سود گزارش شده کاهش می یابد. در واقع، توجه به مسئولیت اجتماعی می تواند به عنوان یکی از سازوکارهای تقویت شفافیت اطلاعاتی در شرکت ها عمل کند.

نتایج این پژوهش نشان می دهد که مسئولیت اجتماعی شرکت ها تنها یک فعالیت نمادین یا تبلیغاتی نیست، بلکه می تواند در ساختار حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی نقش مؤثری ایفا کند. شرکت هایی که به مسئولیت های اجتماعی خود توجه بیشتری دارند، معمولاً در معرض نظارت گسترده تر ذی نفعان قرار می گیرند و همین امر مدیران را به ارائه اطلاعات مالی دقیق تر و شفاف تر ترغیب می کند. بنابراین، افزایش سطح فعالیت های اجتماعی می تواند موجب کاهش رفتارهای فرصت طلبانه مدیران در گزارشگری مالی شده و در نهایت عدم قطعیت اطلاعات سود را کاهش دهد.

این یافته را می توان در چارچوب نظریه مشروعیت توضیح داد. بر اساس این نظریه، شرکت ها برای حفظ مشروعیت اجتماعی و پذیرش در محیط اقتصادی و اجتماعی، تلاش می کنند عملکرد خود را با انتظارات جامعه هماهنگ سازند. در چنین شرایطی، شرکت هایی که در حوزه مسئولیت اجتماعی فعال هستند، برای حفظ اعتبار و شهرت خود ناگزیرند از ارائه اطلاعات مالی گمراه کننده

یا غیرشفاف اجتناب کنند. به همین دلیل، سطح بالاتر مسئولیت اجتماعی می تواند با بهبود کیفیت گزارشگری مالی و کاهش عدم قطعیت اطلاعات سود همراه باشد.

همچنین نظریه ذی نفعان نیز می تواند چارچوب مناسبی برای تبیین نتایج این پژوهش فراهم کند. بر اساس این نظریه، شرکت ها در قبال گروه های مختلفی از ذی نفعان از جمله سرمایه گذاران، کارکنان، مشتریان و جامعه مسئول هستند. در چنین شرایطی، شرکت هایی که سطح بالاتری از مسئولیت اجتماعی را دنبال می کنند، برای حفظ اعتماد این گروه ها ناگزیرند اطلاعات دقیق تر و شفاف تری ارائه دهند. این امر موجب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و در نتیجه کاهش عدم قطعیت اطلاعات سود می شود.

از منظر اطلاعاتی نیز می توان چنین استدلال کرد که مسئولیت اجتماعی شرکت ها نوعی سازوکار مکمل در کنار گزارشگری مالی محسوب می شود. زمانی که شرکت ها اطلاعات بیشتری درباره فعالیت های اجتماعی، زیست محیطی و حاکمیتی خود افشا می کنند، تصویر جامع تری از عملکرد کلی شرکت در اختیار سرمایه گذاران قرار می گیرد. این امر باعث می شود سرمایه گذاران بتوانند ارزیابی دقیق تری از وضعیت واقعی شرکت داشته باشند و در نتیجه عدم اطمینان نسبت به سودهای گزارش شده کاهش یابد.

یافته های این پژوهش با بخش قابل توجهی از مطالعات پیشین همسو است. به طور مشخص، نتایج این تحقیق با یافته های کیم و همکاران (۲۰۱۲) همخوانی دارد. آن ها در پژوهش خود نشان دادند که شرکت هایی که سطح بالاتری از فعالیت های مسئولیت اجتماعی دارند، کیفیت سود بالاتری ارائه می کنند و میزان عدم قطعیت اطلاعات مالی در آن ها کمتر است. نتایج پژوهش حاضر نیز نشان می دهد که افزایش مسئولیت اجتماعی با کاهش عدم قطعیت اطلاعات سود همراه است که تأییدکننده نتایج مطالعه کیم و همکاران است.

همچنین نتایج این پژوهش با یافته های گائو و ژانگ (۲۰۱۵) نیز سازگار است. این پژوهشگران نشان دادند که فعالیت های مسئولیت اجتماعی می تواند موجب افزایش پایداری سود و کاهش نوسانات آن شود. کاهش نوسان سود در واقع به معنای کاهش عدم قطعیت اطلاعاتی درباره عملکرد مالی شرکت است؛ بنابراین یافته های پژوهش حاضر نیز در همین راستا قرار می گیرد.

یافته های این پژوهش همچنین با نتایج مطالعه گری (۲۰۰۷) همخوانی دارد. گری در پژوهش خود بیان می کند که شرکت های دارای عملکرد اجتماعی قوی تر تمایل کمتری به مدیریت سود دارند و در نتیجه کیفیت اطلاعات مالی در آن ها بالاتر است. از آنجا که مدیریت سود یکی از عوامل اصلی ایجاد عدم قطعیت اطلاعات سود محسوب می شود، کاهش این رفتار می تواند به کاهش عدم قطعیت اطلاعاتی منجر شود.

از سوی دیگر، نتایج این تحقیق تا حدی با دیدگاه نظری براون و همکاران (۲۰۰۴) نیز سازگار است. آنان بر اساس نظریه سیگنال دهی بیان کردند که افشای مسئولیت اجتماعی می تواند به عنوان سیگنالی از کیفیت و شفافیت شرکت عمل کند و موجب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در بازار سرمایه شود. کاهش عدم تقارن اطلاعاتی نیز به طور طبیعی با کاهش عدم قطعیت اطلاعات سود همراه خواهد بود.

با این حال، نتایج این پژوهش با برخی مطالعات که دیدگاه انتقادی نسبت به مسئولیت اجتماعی دارند، تفاوت دارد. به عنوان مثال، مک ویلیامز و همکاران (۲۰۰۶) و پری و همکاران (۲۰۰۸) استدلال کرده اند که در برخی موارد شرکت ها ممکن است از گزارشگری مسئولیت اجتماعی به عنوان پوششی برای پنهان کردن رفتارهای فرصت طلبانه مدیریتی استفاده کنند. همچنین چوی و همکاران (۲۰۱۳) بیان کردند که مدیران شرکت هایی که درگیر دستکاری سود هستند ممکن است با افزایش افشای مسئولیت اجتماعی تلاش کنند تصویر مثبتی از شرکت ارائه دهند. با این حال، نتایج پژوهش حاضر نشان می دهد که در نمونه مورد بررسی چنین رفتاری غالب نبوده و مسئولیت اجتماعی بیشتر با افزایش شفافیت اطلاعاتی همراه بوده است.

نتایج این تحقیق همچنین با مطالعه نگوین و همکاران (۲۰۲۴) قابل مقایسه است. آن ها رابطه مثبتی میان عدم شفافیت سود و افشای مسئولیت اجتماعی گزارش کردند و استدلال نمودند که برخی مدیران از CSR برای پنهان سازی رفتارهای فرصت طلبانه

استفاده می کنند. در حالی که نتایج پژوهش حاضر نشان می دهد که در شرکت های مورد بررسی، مسئولیت اجتماعی بیشتر نقش سازنده ای در کاهش عدم قطعیت اطلاعات سود ایفا کرده است. این تفاوت می تواند ناشی از تفاوت در محیط نهادی، ساختار نظارتی و ویژگی های بازار سرمایه کشورها باشد.

در سطح تحقیقات داخلی نیز یافته های این پژوهش با نتایج تحقیق رضایی و همکاران (۱۴۰۲) همخوانی دارد. آن ها نشان دادند که افشای شاخص های ESG می تواند به کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و افزایش شفافیت اطلاعاتی در شرکت ها منجر شود. همچنین نتایج تحقیق حاضر با یافته های حسن زاده و همکاران (۱۴۰۳) نیز تا حدی سازگار است؛ زیرا آن ها نیز نشان دادند که افشای مسئولیت اجتماعی در کنار سازوکارهای نظارتی مانند کیفیت حسابرسی می تواند بر سیاست های مالی و شفافیت شرکت ها تأثیرگذار باشد.

از نظر کاربردی، نتایج این پژوهش می تواند پیام های مهمی برای مدیران شرکت ها داشته باشد. مدیران می توانند با تقویت برنامه های مسئولیت اجتماعی و افزایش شفافیت در گزارشگری پایداری، اعتماد سرمایه گذاران و سایر ذی نفعان را افزایش دهند و در نتیجه ریسک اطلاعاتی مرتبط با سود را کاهش دهند. همچنین توجه به مسئولیت اجتماعی می تواند به بهبود شهرت سازمانی و افزایش اعتبار شرکت در بازار سرمایه کمک کند.

برای سیاست گذاران و نهادهای ناظر بازار سرمایه نیز یافته های این پژوهش دارای اهمیت است. نتایج نشان می دهد که توسعه چارچوب های گزارشگری پایداری و تشویق شرکت ها به افشای اطلاعات اجتماعی و زیست محیطی می تواند به ارتقای شفافیت بازار سرمایه کمک کند. بنابراین، تدوین استانداردهای مشخص برای گزارشگری مسئولیت اجتماعی و یکپارچه سازی آن با گزارشگری مالی می تواند گامی مؤثر در کاهش ریسک اطلاعاتی در بازار سرمایه باشد.

در نهایت، پیشنهاد می شود پژوهش های آتی با استفاده از شاخص های متفاوتی از عدم قطعیت اطلاعات سود و معیارهای دقیق تر سنجش مسئولیت اجتماعی، این رابطه را مورد بررسی قرار دهند. همچنین بررسی نقش متغیرهای تعدیل گر مانند کیفیت حسابرسی، ساختار مالکیت، استقلال هیئت مدیره و سازوکارهای حاکمیت شرکتی می تواند به درک عمیق تر از نحوه تأثیر مسئولیت اجتماعی بر کیفیت اطلاعات مالی کمک کند. علاوه بر این، انجام مطالعات مقایسه ای میان صنایع مختلف یا در بازه های زمانی طولانی تر می تواند ابعاد جدیدی از این رابطه را آشکار سازد و به توسعه ادبیات پژوهشی در حوزه حسابداری و گزارشگری پایداری کمک نماید.

منابع و مآخذ

حسن زاده، علی، یارمحمدی، زلیخا. (۱۴۰۳). تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین افشای حاکمیتی، اجتماعی، زیست محیطی (ESG) و سیاست سود سهام پرداختی. حسابداری و بودجه ریزی بخش عمومی 5(1), 90-110. doi: 10.22034/psab.2024.194399

رضائی پیتته نوئی، یاسر، تمهیدی نیر، زهره، (۱۴۰۲)، بررسی و تحلیل اهمیت افشای زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی، چهارمین کنفرانس بین المللی نوآوری در مدیریت کسب و کار و اقتصاد، تهران، <https://civilica.com/doc/1949584>.

کزازی گودرزی، میلاد و فرهادتوسکی، امید، (۱۴۰۲)، بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت، مدیریت سود واقعی و اقلام تعهدی اختیاری و ارزش شرکت، چهارمین کنفرانس بین المللی نوآوری در مدیریت کسب و کار و اقتصاد، تهران، <https://civilica.com/doc/1949492>.

Alves, S. (2023), "CEO duality, earnings quality and board independence", Journal of Financial Reporting and Accounting, Vol. 21 No. 2, pp. 217-231, doi: 10.1108/jfra-07-2020-0191.

- Davis, A. K., & Kallunki, J. P. (2020). The effect of earnings ambiguity on investor behavior: Evidence from the stock market. *Journal of Business Finance & Accounting*, 47(3-4), 367-392.
- Dhaliwal, D. S., Li, O. Z., Tsang, A., & Yang, Y. (2011). Voluntary disclosure and the cost of equity capital: Evidence from a comprehensive market approach. *Accounting Review*, 86(1), 59-100.
- García-Sánchez, I. M., Rodríguez-Domínguez, L., & Gallego-Álvarez, I. (2019). The relationship between corporate social responsibility and financial performance: A review of the literature. *Sustainability*, 11(6), 1714.
- Hossain, M., Perera, H., & Rahman, M. (2020). Corporate social responsibility disclosure and earnings quality: Evidence from emerging markets. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 10(3), 421-440.
- Khuong, N.V., Ly, H.T.N. and Anh, L.H.T. (2023), "Accrual-based, real activities earnings management and corporate social responsibility: a virtuous circle? Emerging market evidence", *Cogent Economics and Finance*, Vol. 11 No. 1, 2209955, doi: 10.1080/23322039.2023.2209955.
- López, M. V., Garcia, A., & Rodriguez, L. (2020). Corporate social responsibility and financial performance: A meta-analysis. *Sustainability*, 12(5), 2087.
- McWilliams, A., & Siegel, D. (2001). Corporate social responsibility: A theory of the firm perspective. *Academy of Management Review*, 26(1), 117-127.
- Mishra, S., & Suar, D. (2010). Does corporate social responsibility influence firm performance? *Journal of Business Ethics*, 95(4), 571-601.
- Tran, N.M., Tran, M.H. and Phan, T.D. (2022), "Corporate social responsibility and earning management: evidence from listed Vietnamese companies", *Cogent Business and Management*, Vol. 9 No. 1, 2114303, doi: 10.1080/23311975.2022.2114303.
- Wang, H., & Choi, J. (2019). A new perspective on corporate social responsibility: The role of corporate governance. *Journal of Business Ethics*, 159(2), 401-416

The Relationship Between Corporate Social Responsibility and Earnings Information Uncertainty

Seyed Hosein Erfanfar

PhD Student, Department of Accounting, Dubai Branch, Islamic Azad University, Dubai, United Arab Emirates

Dr.erfanfar@iau.ac.ir

Abstract

In recent years, financial information transparency and corporate social responsibility (CSR) have attracted considerable attention from researchers as two important factors in enhancing investor confidence and improving the efficiency of capital markets. Earnings information uncertainty may indicate lower quality financial reporting and increased information risk for users of financial statements. Therefore, this study examines the relationship between earnings information uncertainty and corporate social responsibility in companies to determine whether CSR activities can reduce information ambiguity and improve the transparency of financial reporting. The statistical sample of the study consists of 120 companies listed on the Tehran Stock Exchange during the period 2020–2024 (1399–1403 in the Iranian calendar). The data were analyzed using a regression model. The findings indicate that there is a negative and significant relationship between corporate social responsibility and earnings information uncertainty. The results suggest that increasing the level of corporate social responsibility can serve as an effective mechanism for reducing information risk and improving earnings quality. These findings imply that companies committed to social responsibility tend to exhibit higher levels of information transparency and are less likely to present ambiguous earnings information. Overall, the results of this study can provide useful insights for managers, investors, and capital market regulators in improving financial reporting practices and promoting corporate sustainability.

Keywords: Corporate social responsibility, Earnings information uncertainty, Information risk